

مدارس ماندگار شناسنامه نظام آموزش و پرورش هستند

مدرسه، به عنوان نهاد رسمی و یکی از مهم‌ترین ارکان تعلیم و تربیت دانش‌آموزان، نقش و تاثیر بی‌بدیل و غیرقابل انکاری دارد. مسلماً هرچه این نهاد از ویژگی‌ها و امتیازات بیشتری در ابعاد مختلف برخوردار باشد، تاثیرگذاری آن فزون‌تر و عمیق‌تر خواهد بود.

از این‌رو در عصر حاضر تلاش‌های فراوانی برای ارتقای سطح کیفی مدارس انجام می‌شود تا ظرفیت تحقق اهداف قصد شده آموزش و پرورش را پیدا کرده و نقش خود را در تربیت شهروندان مسئول ایفا کند.

در **گزارش قبلی** به دلایل انتخاب مدارس ماندگار و فلسفه تاسیس این مدارس در گذشته پرداختیم.

در این گزارش به منظور آشنایی با این مدارس، به شکل اجمالی به برخی از مهم‌ترین مدارس اشاره می‌شود.

۱. مدرسه دارالفنون

دارالفنون نقطه عطفی در تاریخ مدرسه‌های ماندگار ایران است. پیش از تأسیس دانشگاه تهران، دارالفنون اولین گام اساسی ایرانیان برای ورود به عرصه‌های علوم جدید به شمار می‌رفت که علاوه بر داشتن سهم قابل توجهی در تحولات اجتماعی، از لحاظ علمی نیز ایران را در جایگاهی بالاتر از کشورهای منطقه قرار داد که باعث ورود جمعی از نخبگان به جامعه ایران شد.

در حقیقت زیربنای این مدرسه زمانی گذاشته شد که میرزاتقی خان فراهانی (امیرکبیر) ۲۲ ساله به همراه هیئتی، به ریاست خسرو میرزا، پسر عباس میرزا، برای عذرخواهی از قتل گریبایدوف، نخستین سفیر روسیه پس از جنگ ایران و روسیه، به دربار تزار فرستاده شد. وی با دقت و دوراندیشی خاصی به پیشرفت‌هایی که در آن کشور به وجود آمده بود، نگریست و افسوس خورد که چرا در وطنش چنین پیشرفت‌هایی که مایه آبادانی است، با توجه به علوم نوین، صورت نگرفته است و این انگیزه باعث شد تا او در عصر صدارت خویش، برنامه‌های آموزشی جدیدی را در صدر برنامه‌های خود قرار دهد.

مدرسه دارالفنون با همت امیرکبیر بنیاد نهاده شد و با ریاست «رضاقلی خان هدایت»، در دی ماه ۱۲۳۰ (روز یکشنبه، برابر با پنجم ربیع‌الاول ۱۲۶۸ قمری، سیزده روز پیش از قتل امیرکبیر) و با حضور ناصرالدین شاه، آقاخان نوری، صدراعظم جدید و گروهی از دانشمندان و معلمان ایرانی و اروپایی با ۳۰ شاگرد رسماً گشایش یافت. ناصرالدین شاه به شرطی به تأسیس این مؤسسه رضایت داد که فقط تعلیمات نظامی و علوم وابسته به آن در مدرسه تدریس شود، زیرا بیم آن را داشت بود میاداد جوانان با افکار آزادی خواهانه اروپائیان آشنا شوند و علیه او و دستگاهش بشورند. بنابراین مواد درسی منحصرآ پیاده نظام، سواره نظام، مهندسی توپخانه، طب، داروسازی، جراحی و معدن شناسی تعیین شد که معدن، طب، داروسازی و جراحی نیز به منظور استفاده نظامی تدریس می‌شد و به عنوان اولین مدرسه جدید ایران، سهم قابل توجهی در پیشرفت علوم و فنون در ایران داشته است. در آن زمان هفت معلم اتریشی، آموزش محصلینی را که اغلب از خانواده‌های مهم و بانفوذ بودند، بر عهده داشتند. با وجود آغاز به کار مدرسه عملیات ساختمانی آن تا سال ۱۲۶۹ هجری قمری، ادامه داشت. در سال ۱۳۰۴ قمری نیرالملوک وزیر علوم، تالار نمایشی در مدرسه ساخت تا مکانی برای اجرای تئاتر باشد. از آن زمان در اصلی مدرسه در خیابان همایون بسته و دری به خیابان ناصریه سابق و ناصر خسرو فعلی گشوده شد. بعدها با اعتراض سفیر انگلستان به ملیت اتریشی این افراد، چند استاد ایتالیایی، فرانسوی و آلمانی نیز به این افراد اضافه شدند. سه استاد ایرانی طب، عربی و جغرافیا و یک استاد فرانسوی مقیم ایران نیز به این جمع افزوده شدند. امیرکبیر برای آن که جای پای روسیه و انگلستان در این مدرسه به وجود نیاید از معلمان اتریشی برای تدریس در دارالفنون استفاده کرد. شایان ذکر است که در حقیقت ناکامی‌های مکرر ایران در جنگ‌های تدافعی با روسیه و انگلستان از آثار فقدان دانش جدید نظامی و علوم وابسته به آن بود. این امر را می‌توان از علل اصلی ایجاد دارالفنون دانست.

ساختمان دارالفنون زمان امیرکبیر هشتاد سال پابرجا ماند و با وجودی که همچنان قابل استفاده بود، در سال ۱۳۰۸ خورشیدی تخریب شد. در این سال میرزا یحیی خان اعتمادالدوله قراقرلو وزیر معارف وقت ساختمان اولیه را در هم کوپید و با نقشه و نظارت مارکف، مهندس روسی، ساختمان فعلی را به جای آن ساخت. علی اصغر حکمت وزیر فرهنگ وقت نیز در سال ۱۳۱۲ در شمال و جنوب، عمارتی را بر آن افزود. در حال حاضر در ورودی بنا در شمال شرقی مدرسه و رو به خیابان ناصر خسرو باز می‌شود. این دروازه به شیوه معماری سنتی دارای طاق زنجیره‌ای بلندی است. در دوسوی درگاه دو ستون استوانه‌ای نقره‌ای رنگ طاق این دروازه رانگه داشته‌است. درست بالای در دولنگه‌ای چوبی و قهوه‌ای رنگ مدرسه واژه دارالفنون و سال تأسیس آن ۱۲۶۸ قمری را بر کاشی نوشته‌اند. این در که در یکی از چهار کنج مدرسه قرار دارد به فضایی هشتی مانند باز می‌شود که از سوی دیگر به فضای حیاط راه دارد. ساختمان دو طبقه مدرسه درزمینی مستطیلی بنا شده‌است. در رأس هر چهار ضلع چهار پلکان مارپیچی طبقه پایین مدرسه را به طبقه بالا متصل می‌کند. درحاشیه بیرونی پله‌ها نرده آهنی توپری نصب شده است که مانع از سقوط افراد می‌شود. ساختمان کنونی سی و دو کلاس درس دارد؛ دوازده کلاس در دو طبقه ضلع شرقی و به همان اندازه در ضلع غربی و هشت کلاس در دو طبقه ضلع شمالی. سالن‌های نمایش و غذاخوری نیز در ضلع جنوبی ساخته شده‌اند. احتمالاً این دو سالن باید از همان بناهای اولیه دارالفنون باشد و مارکف ساختمان کلاسها را تخریب و بازسازی کرده‌است. در این مدرسه بیشتر دانش‌آموختگان را شاهزادگان، امرا، رجال دیوانی و خوانین تشکیل می‌دادند و کمتر کسی از مردم عادی در آن حضور داشت.

روسای دارالفنون (از جمله میرزا محمد علی خان شیرازی (وزیر امور خارجه)، عزیزخان مکرری (سردارکل یا وزیر جنگ)، میرزا محمد خان امیرتومان، علیقلی میرزا اعتضاد السلطنه (اولین وزیر علوم ایران)، رضاقلی خان هدایت (به مدت هجده سال ناظم و سپس رئیس مدرسه شد)، رضاقلی هدایت، پسر جعفرقلی خان هدایت، علیقلی خان هدایت، پسر رضاقلی خان هدایت، بعدها ملقب به مخبرالدوله شد، جعفرقلی خان هدایت برادر کوچک علیقلی خان، ملقب به مخبرالملک، محمدحسین خان ادیبالدوله) معمولاً از مهم‌ترین مقام‌های سیاسی مملکت بودند. اعتضادالسلطنه عموی ناصرالدین شاه، مشهورترین رئیس دارالفنون و رضاقلی خان هدایت مشهورترین ناظم دارالفنون بودند و دوران درخشان دارالفنون در زمان مدیریت آن‌ها بوده است. یک نفر کتابدار، یک نفر آجودان، یک ناظر، یک صندوق‌دار، یک نفر منشی که فعالیت‌های مدرسه را ثبت می‌کرد، یک نفر مؤذن، تعدادی نگهبان و فراش، جزو ساختار اداری دارالفنون بودند.

داودخان مسیحی، به عنوان نماینده امیرکبیر، به اتریش رفت تا به سفارش وی ۷ استاد در زمینه کارهای نظامی و امور وابسته به آن، استادی برای آموزش فیزیک، شیمی و داروسازی و دو معدنچی که در کار معدن توانمند باشند را به خدمت بگیرد. بدین ترتیب ۷ استاد (۱- یاکوب ادوارد پولاک، معلم طب ۲- دکتر فوکت، معلم طبیعیات و داروسازی ۳- چارنوتا، معلم معدن‌شناسی ۴- زاتی، معلم ریاضیات و هندسه ۵- کرزیس، معلم توپخانه ۶- آلفرد بارون دی گومنس، معلم پیاده‌نظام ۷- نمی‌رو، معلم سواره‌نظام) به ایران دعوت و به عنوان اولین استادان دارالفنون مشغول به کار شدند.

علاوه بر این هفت نفر، شخصی به نام موسیو ریچارد فرانسوی که فارسی را خوب می‌دانست و تقریباً ایرانی شده بود و میرزا ملکم خان که از ارامنه جلفا بود و مدتی سمت وزیر مختاری در انگلستان را به عهده داشت نیز برای تدریس در رشته‌های زبان فرانسه و جغرافیا برای دارالفنون استخدام شدند. معلمان اروپایی همه در رشته مربوط به خود افراد برجسته‌ای بودند و علاوه بر وظایف تدریس، به تالیف کتابهای درسی هم می‌پرداختند که بعدها معلمینی از ایتالیا، آلمان و فرانسه نیز استخدام شدند.

با پایان دوره تحصیل، نخستین نسل دانش‌آموزان دارالفنون در سال ۱۸۵۸ به عنوان اولین گروه از دانش‌آموختگان آشنا با علوم و معارف جدید اروپایی پا به عرصه اجتماع گذاشتند. از آن پس و در دهه‌های بعد، فارغ‌التحصیلان دارالفنون همواره از تاثیرگذارترین افراد در فضای سیاسی و اجتماعی ایران بودند. مشهورترین فارغ‌التحصیل از نسل اول دارالفنون، محمدحسن خان صنیع‌الدوله، معروف به اعتماد السلطنه بود که پس از تحصیل در دارالفنون و ابتدا در فرانسه به سمت ریاست دارالترجمه همایونی و سپس مترجم مخصوص ناصرالدین شاه و همچنین وزیر انطباعات (چاپ و نشر) رسید.

هرچند که دارالفنون از همان نسل نخست توانست اشتیاق به فراگیری علوم و معارف جدید به سبک اروپایی را در بین دانش‌آموزان برانگیزد، اما تفاوت آشکاری بین فارغ‌التحصیلان متأخرتر با نسل‌های اولیه مشهود بود: به واسطه آموزش فراگرفته در دارالفنون، شرایط سیاسی کشور در عهد ناصری و آشنایی روزافزون با ایده‌های ملی‌گرایانه و تفکرات روشنفکرانه متفکرین قرن هیجدهم فرانسه، نسل‌های بعدی دانش‌آموختگان دارالفنون دارای وجوه ناسیونالیستی یا روشنفکری بیشتری بوده و نسبت به شرایط سیاسی و اجتماعی ایران وقوف بیشتری داشتند. این نسل از فارغ‌التحصیلان دارالفنون نسبت به سایر هموطنان خود درک بهتری از دنیای جدید و رابطه و جایگاه ایران در دنیا داشته و نسلی از منتقدین طبقه حاکم، جزم‌اندیشی دینی و عقب‌افتادگی فرهنگی را بوجود آوردند. بسیاری از فارغ‌التحصیلان دارالفنون وارد فعالیت‌های سیاسی شده و در جنبش مشروطه مشارکت تاثیرگذاری داشتند: صنیع‌الدوله و احتشام السلطنه اولین و دومین روسای مجلس شورای ملی و میرزا جهانگیرخان، روزنامه نگار و مدیر روزنامه تاثیرگذار صور اسرافیل، از دانش‌آموختگان دارالفنون بودند. بسیاری از معلمان و فارغ‌التحصیلان دارالفنون پس از تأسیس دانشگاه تهران به استادی این دانشگاه رسیدند و تعدادی در مقام‌های مهم دولتی نظیر وزارت یا حتی نخست‌وزیری در نظام‌های سیاسی بعدی قرار گرفتند.

۲. دبیرستان البرز

دبیرستان البرز، از نخستین نمادهای نظام آموزشی مدرن و مراکز آموزشی به سبک جدید، بعد از دارالفنون و جزو اولین و بهترین‌های کشور، از سال ۱۳۰۱ و با عنوان کالج آمریکایی‌ها فعالیت خود را در محل فعلی، یعنی تقاطع خیابان حافظ و انقلاب آغاز کرد و در سال ۱۳۲۰ این کالج توسط دولت خریداری و مدرسه البرز نامیده شد؛ مدرسه‌ای با بیش از ۱۴۰ سال (۱۱۰ سال سابقه آموزشی و ۹۴ سال بنای ساختمان فعلی) با خدمات برجسته خود، چون خورشیدی بر تارک تعلیم و تربیت می‌درخشید. اولین مدرسه‌ای است که لقب «ماندگار» را در سال ۱۳۸۵ به دلیل تمام ویژگی‌ها و برتری‌هایش نصیب خود کرده است، اولین مدرسه‌ای است که دو دانشگاه ملی و برجسته (پلی‌تکنیک یا امیرکبیرتهران) و دانشگاه فرهنگیان (شهید شرافت)، از دامن آن تولد یافته است. مساحت کل دبیرستان که بخشی از آن به دانشکده پلی تکنیک اختصاص یافته، ۴۵ هزار متر مربع، زیربنا ۱۱ هزار متر مربع و فضای سبز آن ۱۰ هزار متر مربع است. بنای فاخر، ارزشمند و منحصر به فردی که بیش از ۹۰ سال در برابر همه حوادث تاریخی و تغییرات جوی و محیطی، همچنان مانند سلسله کوه‌های البرز مقاوم و استوار ایستاده است، ویژگی‌های خاص معماری و هنری از قبیل نمادهای متقارن، ستون‌های آجری، کاشی کاری‌های بالای فوس پنجره‌ها، کتیبه‌های کاشی‌کاری شده فیروزه‌ای، بلندی و رفعت ساختمان انسان را مبهور و ناخواسته به کسب ویژگی انسانی به مناعت طبع و رسیدن به خدا دعوت می‌کند.

شخصیت‌های بزرگ، فرهیخته، خدوم و فرهنگ دوستی مانند مارتین جردن با ۴۰ سال و دکتر محمدعلی مجتهدی با ۲۵ سال در این مدرسه خدمات برجسته‌ای را در دوران مسئولیت خود داشته‌اند، بسیاری از بزرگان و چهره‌های مشهور و برجسته ملی و بین‌المللی نظیر داریوش آشوری (نویسنده و مترجم بزرگ ایران)، دکتر حسن امانت (آرشیستک ساختمان میراث فرهنگی، میدان آزادی، سالن شهید مطهری البرز و صنعتی شریف)، پروفیسور علی جوان (مخترع لیزر)، شهید مصطفی چمران (دکترای فیزیک ذره، موسس هنرستان صنعتی شیعیان لبنان)، برخی از چهره‌های موفق ورزشی، بسیاری از هنرمندان برجسته، برخی از وزرای سابق و فعلی و بسیاری از شخصیت‌های شاخص لشکری و کشوری از دانش‌آموختگان برجسته این مدرسه ارزشمند هستند.

مدیریت این مدرسه با ساموئل جردن بود. ایشان علاوه بر اصلاحات اساسی در طول چهل سال حضور خود، آثار فرهنگی ماندگاری (عملی) از خود به یادگار گذاشته است. ده شاهی جریمه برای دروغ گفتن، ممنوعیت استعمال دخانیات و یک تومان جریمه برای آن، دعوت همیشگی از استادان و دانشمندان شناخته شده به مدرسه برای ارتقای سطح علمی مدرسه، از جمله برخی از آثار او بود. جردن خطاب به دانش‌آموزانی که سرشان پائین بود می‌گفت: «مگر مرغی که می‌خواهی دانه جمع کنی، سرت را بالا بگیر و با بدن راست راه برو»، همواره تأکید داشت «بچه‌ها، مملکت شما سابقه درخشانی داشته است، بازگشت به آن روزگار درخشان، بستگی به همت، شجاعت و کوشش شما دارد. امیدوارم حرف من در گوش و قلب شما باشد و برای ملت و کشورتان مفید واقع شود.»

در سال ۱۳۲۴ خورشیدی دکتر محمدعلی مجتهدی گیلانی، استاد دانشکده فنی دانشگاه تهران، به سمت مدیر دبیرستان البرز انتخاب شد. این مدرسه در مدت ۳۴ سال مدیریت ایشان شاهد درخشان‌ترین دوره حیات خود بود. این مدرسه نخستین مرکز آموزشی بود که از میان دانش‌آموزان مستعد پذیرش می‌کرد، دانشگاه صنعتی اصفهان بدون شرکت در کنکور از میان فارغ‌التحصیلان آن دانشجوی پذیرش می‌کرد، در دوره مدیریت ایشان کسب با استثنای پذیرفته نمی‌شد، حتی در خصوص سفارش‌هایی که از دربار می‌شد، او از معدل ۲۰ شروع و تا دانش‌آموزان دارای معدل ۱۶ پذیرش می‌کرد. همواره به دلیل پایبندی به اصول و اعتقاداتش با افراد ذی نفوذ سیاسی دچار مشکل می‌شد. با پوشش‌هایی که به زبان غیرفارسی نوشته شده بود، به شدت برخورد می‌کرد.

در دوره مدیریت مجتهدی، دبیرستان البرز به یکی از بهترین دبیرستان‌های تهران تبدیل شد. مدرسه‌ای با کیفیت آموزشی عالی و نظم‌آهنگین و مدیریتی که بر همه چیز اشراف داشت. این مدرسه به خوابگاه دانش‌آموزی نیز مجهز بود و برای دانش‌آموزان با بضاعت مالی پایین، کمک هزینه تحصیلی پرداخت می‌کرد.

دبیرستان یا کالج البرز نمونه‌ای از یک مدرسه دولتی با کیفیت عالی بود که روزگاری نه چندان دور بر تارک مراکز آموزشی کشور و منطقه و بلکه جهان می‌درخشید. مدرسه‌ای که با خون دل و ایثار جان و جوانی و اهدای فضل و کفایت مربیان برجسته و دانشور، همچنان راه پر فراز و شیب خود را ادامه می‌دهد. دبیرستان البرز در جلسه ۴۱۱ کمیسیون معین مورخ ۸۵/۱۲/۱۶ به عنوان اولین مدرسه ماندگار ایران شناخته شد و هم اکنون تحت همین عنوان فعالیت می‌کند.

۳. دبیرستان مروی

دبیرستان مروی با بیش از ۸۰ سال قدمت و ثبت در فهرست میراث فرهنگی، به عنوان دومین مدرسه نوین در خیابان ناصرخسرو تهران مقابل ساختمان شمس‌العماره در ابتدای کوچه مروی واقع شده است که قبلاً باغی پر درخت، مصفا و محل تفرج و تفریح مردم بوده است. مدرسه مروی بزرگ و کوچک، جمعاً به مساحت چهارهزار و پانصد متر مربع به پلاک ۴۷۳۰ در منطقه ۱۲ شهر تهران واقع است. مسجد و مدرسه خان مروی را محمدحسین خان ملقب به فخرالدوله والی مرو در زمان سلطنت فتحعلی شاه بنا کرد به همین دلیل این مدرسه را خان مروی نامیده‌اند. صحن این مدرسه، مربع مستطیل شکل است و شامل چندین حجره و سه مدرس و یک کتابخانه، مشتمل بر کتاب‌های مهم قدیمی و چند باغچه و حوض بزرگ است. در قسمت جنوبی صحن، مسجد وسیعی واقع است مشتمل بر محرابی بلند که آب انبار بزرگی، برای استفاده عموم زیر آن بنا شده است.

پس از مدتی باغ مروی به قطعاتی تقسیم شد که در دوران رضاخان پهلوی قسمتی از این باغ برای ایجاد پرورشگاه و دبیرستان مروی مورد بهره‌برداری قرار گرفت، اما به علت مراجعه بیش از حد دانش‌آموزان و کمبود فضا، وزارت فرهنگ تصمیم گرفت تا فضای پرورشگاه را به مدرسه اختصاص دهد. البته پیش از این نیز برای مدتی فضای دبیرستان مروی به عنوان دانشکده فنی دانشگاه تهران استفاده می‌شد که پس از احداث دانشگاه تهران به آنجا منتقل شد.

بالاخره دبیرستان مروی به عنوان دومین مدرسه نوین در کنار دارالفنون که هر دو در یک خیابان واقع شده‌اند، طی سال ۱۳۲۵ و در زمان دکتر فریدون کشاورز، وزیر فرهنگ کابینه قوام السلطنه، احداث شد و فعالیت خود را با استخدام ۴۰ دبیر مجرب و با پذیرش ۹۰۳ دانش‌آموز رسماً آغاز کرد.

دبیرستان مروی پیش از انقلاب اسلامی، به دلیل واقع شدن در منطقه محروم، میزبان دانش‌آموزان مستعد از طبقات متوسط و فقیر جامعه بود که اغلب از مناطقی همچون کهریزک، شهر ری، دولا و مناطق مشابه آن به این مدرسه می‌آمده‌اند. دانش‌آموزانی که بسیاری از آنها بعد از انقلاب از چهره‌های برجسته علمی، فرهنگی و سیاسی شدند. از شاخص‌ترین این چهره‌ها می‌توان به استاد باستانی (چهره ماندگار سال ۱۳۸۵)، دکتر هادی منافی و دکتر موسی زرگر (وزرای بهداشت و معاون رئیس جمهور در ابتدای انقلاب اسلامی)، دکتر هاشمی (رئیس پژوهشکده پلیمر ایران)، دکتر هوشنگ آزما (نماینده ویژه دبیرکل سازمان ملل در سازمان بهداشت جهانی)، پروفیسور کاظم

معمدنزاد(پدر علم ارتباطات ایران و چهره ماندگار سال ۱۳۸۶)، علیرضا پرورش‌دار(مدیر پدافند نیروی هوایی)، پروفیسور نادری دارای مدرک دکتری فیزیک و از اعضای سازمان فضایی آمریکا (ناسا)، الهی قمش‌های و ده‌ها چهره ماندگار دیگر، همچون محمدعلی نجفی، وزیر اسبق آموزش و پرورش و رئیس دانشگاه خواجه نصیر نام برد. همچنین این مدرسه در دوران دفاع مقدس بیش از صد شهید دانش‌آموز و معلم همچون شهیدان عراقی، فیاض‌بخش، سلیمی‌چهرمی، باقری افشردی، فکوری، عبدالله پور و ... تقدیم جمهوری اسلامی ایران کرده است. دبیرستان مروی در جریان انقلاب اسلامی یکی از اولین مدارس در تجمعات و اعتراضات دانش‌آموزی بوده است. دانش‌آموزان و معلمان این مدرسه روز ۱۳ آبان ماه با تجمع روبروی دانشگاه تهران یکی از فعال‌ترین دانش‌آموزان در عرصه سیاسی بودند و توانستند این روز بزرگ را در تاریخ به اسم دانش‌آموزان به ثبت رسانند. همچنین اولین انجمن علمی معلمان در دبیرستان مروی راه اندازی شد که بعدها سنگ بنای ایجاد سایر انجمن‌های علمی در بین فرهنگیان شد.

پس از انقلاب اسلامی ایران دبیرستان مروی فعالیت خود را ادامه داد و با تربیت دانش‌آموزان ممتاز آنها را راهی المپیادها و مسابقات علمی کرد تا اینکه در سال تحصیلی ۸۷-۸۶ شورای عالی آموزش و پرورش این دبیرستان را در جلسه ۴۵۲ کمیسیون معین به عنوان مدرسه ماندگار تصویب کرد و به تبع آن سازمان میراث فرهنگی نیز با بررسی بنای تاریخی ساختمان مدرسه و ارزیابی‌های همه جانبه، معماری، هنری، استحکام و مقاومت در برابر حوادث احتمالی، در سال ۸۸ به عنوان یک اثر ارزشمند تاریخی به ثبت رساند.

۴. مدرسه رشديه:

از جمله مدارس جدید دیگری است که در این دوره تأثیر بسیاری بر روی آموزش جدید در ایران گذاشت، مرحوم حاج میرزا حسن رشديه، فرزند آخوند ملامهدی تبریزی بود. وی نخستین مدرسه رشديه را در تبریز در محله «ششکلان» در مسجد مصباح الملک، تأسیس کرد. وی پس از نه سال که بارها مدرسه‌اش در تبریز مورد هجوم قرار گرفت، در رمضان سال ۱۳۱۵ هجری قمری نخستین مدرسه رشديه را در تهران در باغ کربلای عباسعلی تأسیس کرد و سپس آن را در جنب پارک متعلق به امین الدوله (صدراعظم مظفرالدین شاه) و به توصیه وی بنیاد نهاد. مرحوم رشديه برای اینکه مدرسه‌اش مورد تعرض جاهلان و ناهلان قرار نگیرد، بر سر در مدرسه این کلام نبوی «انا مدینه العلم علی بابها» را نقش کرد. مدرسه‌ای که، برای نخستین بار از طریق انجمن امنا اداره می‌شد و خود سرآغاز تأسیس «انجمن معارف» و «شورای عالی معارف» بود. پس از آن به همت دو تن از روحانیان نیکام، شیخ‌های نجم آبادی و سید محمد طباطبائی که خود دبستانی به نام «اسلام» را بنیاد نهاده بودند، نهال مدرسه‌های جدید، با حمایت‌های مردمی شکل و قوام تازه‌ای گرفت.

۵. دبیرستان سعادت بوشهر:

حدود صد سال پیش، با همت «احمدخان دریاپیگی» در عرصه فرهنگ، زمینه‌های مناسبی برای تأسیس مدرسه سعادت در بوشهر فراهم شد. او که خود از تحصیل کردگان رشته مهندسی نظام مدرسه دارالفنون بود، با تشریح مساعی عالمانه شیخ محمد حسین سعادت از دانش‌آموختگان دارالمعلمین تهران و مدرس دروس الهیات و ادبیات عرب دارالفنون و مدرسه افتتاحیه تهران، مکتب احمدیه را که سال‌ها پیش در بوشهر آغاز به کار کرده بود، به گونه‌ای جدید به مدرسه‌ای رسمی در جنوب ایران مبدل ساخت. این مدرسه به سبک نوین آموزشی تأسیس شد که از نظر تاریخی مادر مدارس جنوب ایران است. بافت مدرسه سعادت همانند بافت مرکزی شهر بوشهر زیبایی خیره‌کننده‌ای دارد. درهای چوبی بکار رفته از جنس چوب و ساج هندی و معماری خاص منطقه‌ای بوده است. کلاس‌های رنگی و مشبک طوری طراحی شده بودند که اولاً زیبایی خاص به نما می‌بخشد، ثانیاً رنگ‌هایی خاص که از خود عبور می‌دهد باعث آرامش دانش‌آموزان می‌گردد. کف و سقف کلاس‌ها چوبی بوده که باعث خنکی و جلوگیری از رطوبت کف و سرمایش و گرمایش فضا بوده است و همچنین سقف آن با تیرهای قرمز رنگ درخت چندل که از سواحل افریقا و هند وارد ایران می‌کرده‌اند، استفاده شده است. این رنگ تا سالیان سال باقی مانده است و همچنین در هر کلاس در ستون‌های دیوار هر کلاس چهار دودکش تعبیه شده بود که گرما داخل کلاس را به بالا هدایت می‌کرده است. این کلاس‌ها هر کدام شش پنجره و یک درب داشته‌اند. ساختمان دارای تعدادی راهرو جهت مطبوع کردن هوا و فضای کلاس بوده است و تمام سر درها به سبک معماری اسلامی هلالی شکل بوده است. از آثار هنری آن می‌توان به پرچم خاص این مدرسه با آرم خاص آن و همچنین به مهر تاریخی بسیار نفیس این مدرسه و گاو صندوق منحصر به فرد این مدرسه و زنگ مدرسه اشاره کرد.

با توجه به مستندات موجود، این مدرسه در آن سال‌ها به صورت کاملاً مردمی و غیرانتفاعی و به شکل هیئت امنایی اداره می‌شد. چنین مدارسی امروزه هم می‌توانند با توجه به تعلق خاص مردم منطقه، به خصوص دانش‌آموختگان آن، به عنوان گنجینه‌ای در هر منطقه مورد حمایت جدی قرار گرفته و عنوان الگویی موفق، مناسب و پیشرفته در زمینه‌های آموزشی و تربیتی به سایر واحدهای آموزشی معرفی شوند.

در حقیقت نهضت مدرسه سازی در یک قرن پیش، بدون اتکا به دولت وقت در قلب جنوب کشور بنیان گذاشته شد. این مدرسه (و مدارس مشابه آن در ایران) تاکنون نویسندگان، شاعران، استادان و هنرمندان برجسته‌ای را در خود پرورش داده است که می‌توان به سید جعفر حمیدی (نویسنده و شاعر)، منوچهر آتشی (شاعر و نویسنده و چهره ماندگار فرهنگی)، صادق چوبک و اسماعیل رایین (نویسنده و مترجم) و مصطفی خجسته (روزنامه نگار) اشاره کرد. از اساتید معروفی که در این واحد آموزشی فعالیت داشته‌اند می‌توان سید محمد حسین نبوی (نماینده مجلس)، سید جمال الدین اسدآبادی (مبارز انقلابی)، رسول پرویزی (نماینده مجلس)، شیخ عبدالکریم سعادت (نویسنده) و

شیخ محمد حسین سعادت (نماینده مجلس) را نام برد. این دبیرستان در جلسه ۴۱۱ کمیسیون معین مورخ ۸۵/۱۲/۱۶ به عنوان مدرسه ماندگار به تصویب رسید.

۶. دبیرستان سعدی اصفهان

در سال ۱۲۹۱ خورشیدی کنگ احداث مدرسه سعدی در پشت ساختمان چهلستون به زمین زده شد و در سال ۱۳۱۴ خورشیدی تاسیس و به عنوان یک مدرسه مالیه آغاز به کار کرد. دبیرستان سعدی که ساختمان آن هنوز در کنار میدان نقش جهان می‌باشد، از سال ۱۳۱۶ تا ۱۳۵۶ مدرن‌ترین، بزرگ‌ترین و مهم‌ترین دبیرستان اصفهان بود. در سال ۱۲۹۱ یکی از مستشاران بلژیکی دولت ایران که در آن وقت رئیس مالیه (اداره اقتصاد و دارایی) اصفهان بود، آموزشگاهی در پشت ساختمان تاریخی چهلستون به نام «مدرسه مالیه» افتتاح نمود که مخارج آن را از محل درآمدهای اداره مالیه از قرار سالیانه ۱۳۳ تومان می‌پرداخت. این آموزشگاه در ابتدا دارای چهار کلاس ابتدایی بود و توسط یک فرد کلیمی به نام لازار اداره می‌شد. پس از چند سال صادق انصاری که مدتی هم رئیس اداره معارف اصفهان گردید، مدیریت مدرسه را به عهده گرفت و نام آن را به «ملیه» تغییر داد. در سال ۱۲۹۹ ش مدرسه مالیه به یکی از بناهای قدیمی (باغ کاج) نزدیک ساختمان تاریخی چهلستون انتقال یافت و ابتدا به «دبیرستان نمره یک دولتی» و سپس به «دبیرستان سعدی» موسوم گردید. در این مرحله هنوز تبدیل به یک دبیرستان کامل نگردیده و صرفاً دارای یک کلاس متوسطه بود و در سال‌های بعد هر سال یک کلاس به مجموع کلاس‌های دبیرستان افزوده شد و عده دانش‌آموزان رو به فزونی گذاشت. به دنبال تأسیس اداره معارف اصفهان، ساخت ساختمان تازه‌ای برای دبیرستان در سال ۱۳۱۴ در فاصله دو سازه تاریخی دیگر (عالی قاپو و تالار اشرف) آغاز شد و در سال ۱۳۱۶ افتتاح شد. نقشه ساختمان دبیرستان سعدی توسط «آندره گدار» معمار و باستان‌شناس شهیر فرانسوی طراحی گردید و با بصیرتی که درباره بناهای تاریخی اصفهان داشت، نمای بیرونی و ابعاد ساختمان دبیرستان سعدی را به گونه‌ای طراحی کرد که بیشترین تناسب را با مجموعه نفیس تاریخی پیرامون خود داشته باشد. دبیرستان دارای آزمایشگاه‌ها و کتابخانه مجهزی بود که پایه‌گذاری اولین کتابخانه عمومی اصفهان نیز سهیم گردید. تالارهای جادار و مناسب دبیرستان که در معیارهای آن زمان در اصفهان نمونه به حساب می‌آمد محل خوبی برای برگزاری سخنرانی‌های علمی و فرهنگی بود. در دبیرستان سعدی چهار زمین والیبال، دو زمین بسکتبال، یک زمین پرش و یک سالن تنیس روی میز وجود داشت که در سال ۱۳۳۹ یک زمین تنیس مناسب هم به آن افزوده گردید. در اواسط دهه ۳۰ شمسی که دانشگاه اصفهان اساس نهاده شد، آزمایشگاه‌های آن در اختیار دانشجویان آموزشگاه عالی بهداشت و دانشکده پزشکی قرار گرفت و برخی از کلاس‌ها این دانشگاه در دبیرستان سعدی برگزار می‌شد. در سال‌های پیش از انقلاب طرحی تهیه گردید که با آزادسازی فیزیکی فضاهای اطراف میدان نقش‌جهان براساس یک پروژه شهرسازی این قسمت‌ها به فضای سبز و یا مؤسسات فرهنگی نظیر موزه و نمایشگاه تبدیل شوند. یک سال پیش از انقلاب در اجرای این طرح دبیرستان سعدی تخلیه گردید. پیش‌آمدهای دوران انقلاب موجب توقف کلی این طرح شهرسازی گردید. ساختمان دبیرستان مدتی در تصرف شهرداری و سپس در اختیار نیروی انتظامی جمهوری اسلامی بود اکنون دفتر سازمان توسعه سینمایی سوره در آن مستقر است. این دبیرستان در سال ۱۳۵۲ به ساختمان کنونی واقع در سه راه حکیم نظامی انتقال یافت.

اکنون دبیرستان سعدی با قدمتی بیش از یک قرن، کانون تعلیم و تربیت فرزندان این مرز و بوم بوده و افرادی همچون شهید مظلوم آیت الله دکتر بهشتی، دکتر ایرج فاضل (پزشک حضرت امام خمینی)، علی کلباسی (مدیر کل صدا و سیما مرکز اصفهان)، سید جمال مشتاقیان (رئیس دانشکده بیوتکنولوژی دانشگاه اصفهان)، محمدرضا مانیان (طراح پروژه های آبرسانی وزارت نیرو) و ... را پرورده و به جامعه تحویل داده است. داشتن توان علمی بالا از ویژگی‌های دانش‌آموزان این دبیرستان بوده که خود موید دبیران متعهد، مجرب و مومن بوده و چه بسیارند دانش‌آموختگانی که در شرایط ممتازی در پست‌های بالا به این مملکت خدمت می‌کنند و از افتخارات این کشور و نظام می‌باشند. این دبیرستان در جلسه ۵۲۰ کمیسیون معین مورخ ۹۲/۱۰/۴ به عنوان مدرسه ماندگار به تصویب رسید.

۷. دبیرستان حکیم نظامی قم

این بنا توسط مرحوم متولی باشی پدر تولیت که از نیکوکاران به نام و دارای نفوذ مادی و معنوی بود، در جلسه ای به تاریخ ۲۱ دی ماه ۱۳۱۳ با حضور رئیس فرهنگ آن زمان و نمایندگان آستانه مقدسه در اداره فرهنگ تشکیل شده بود و از سال ۱۳۱۵ عملیات ساختمانی آغاز گردید و چون اعتبار کافی برای انجام ساختمان نبوده مرحوم متولی باشی مبلغ ۲۵۰.۰۰۰ هزار ریال که در آن زمان پول زیادی بود بلاعوض به مدرسه اهداء نمودند. در هر حال دبیرستان فعلی با نام حکیم نظامی قم در سال ۱۳۱۷ رسماً افتتاح می‌گردد و آقای مرات وزیر فرهنگ وقت نام حکمت را به حکیم نظامی مبدل می‌کند.

دبیرستان حکیم نظامی دارای دو طبقه می‌باشد. طبقه اول آن شامل چهار کلاس، سالن سخنرانی، دفتر و اطاق رئیس دبیرستان و اطاق دبیران و اطاق روشویی و سالن کتابخانه و اطاق خدمتگذار و سالن ورزش و طبقه دوم آن شامل کلاس‌های پنجم و ششم و آزمایشگاه فیزیک و شیمی و طبیعی و اطاق عکاسی و چند اطاق دیگر بود. مصالح بکار رفته شده شامل: آجر، گچ، ماسه، سیمان و تیر آهن‌های بلژیکی است. کتابخانه دبیرستان از کتابخانه‌های قدیمی و با ارزش شهر قم می‌باشد که دارای نسخ خطی و کتابهای قدیمی کمیابی می‌باشد که در نوع خود بی نظیر است. ساختمان مرکزی دبیرستان دارای گچ‌کاری‌های هنری همراه با اشعاری با خط نستعلیق می‌باشد. نمای اصلی ساختمان آجرکاری با قوس‌های خاص معماری ایرانی و درب و پنجره‌های چوبی به سبک معماری سنتی و

قدیمی ایران است. همچنین این دبیرستان به ثبت میراث فرهنگی رسیده است. دبیرستان امام صادق مربوط به دوره پهلوی اول است در تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۷۹ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. این مدرسه نیز همیشه پایگاه دبیران و استادان فاضل و دانشمندی بوده است که در تمام کشور شهرت بسزایی داشته‌اند. می‌توان از شهید دکتر محمد حسینی بهشتی، دکتر حسین کریمان، دکتر بهرام فره‌وشی، دکتر امیرحسین یزدگردی، دکتر حسن سادات ناصری و استاد علی اصغر فقیهی، به عنوان چهره‌های سرشناس و شاخص این مدرسه نام برد. این دبیرستان در جلسه ۵۲۰ کمیسیون معین مورخ ۸۹/۲/۲۹ به عنوان مدرسه ماندگار به تصویب رسید.

۸. هنرستان فنی ابوذرافهان

در دهه دوم ۱۳۰۰ شمسی ایران مسیر ترقی و تکامل و پیشرفت را با جد و جهد و کوشش فراوان مردم طی می‌کرد تا از کشورهای بزرگ جهان عقب نماند. با تأسیس مدارس و دانشگاه‌ها جوانان را به سمت کسب علم و دانش سوق می‌داد تا با همکاری سرمایه‌گذاران و با تأسیس کارخانجات صنعتی و تولیدی محصولات مورد نیاز مملکت را تأمین و در اختیار مردم قرار دهند و سعی داشتند مملکت را از اجناس خارجی بی‌نیاز کنند، یکی از عوامل اساسی برای رسیدن به این اهداف، تأسیس هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای برای آموزش جوانان به علم و صنعت بود که مورد توجه خاص قرار گرفت و هنرستان‌های صنعتی و فنی و حرفه‌ای فعلی در مراکز استان‌های بزرگ کشور شکل گرفت، از جمله اصفهان در سال ۱۳۱۵ توسط ادارات مربوط به مسئولیت آقای کلنل کاظم خان سیّاح، تأسیس شد. این هنرستان ابتدا در خانه یکی از تجّار اصفهانی به نام آقای حاج میرزا مهدی کازرونی در ضلع شمالی چهلستون با ثبت‌نام از داوطلبان ورود به هنرستان توسط آقای حاج زمانی نماینده اداره کل فلاح و صنعت (پیشه و هنر)، با همکاری آقای مایر کارشناس آلمانی در رشته‌های فلزکاری، درودگری، نقاشی آغاز به کار کرد و توسط آقایان ناصحی، لئون و عیسی بهادری به هنجرویان آموزش داده می‌شد. هنرستان در سال بعد به محل اداره راه سابق واقع در خیابان چهارباغ عباسی، مقابل پارک شهید رجایی منتقل شد و چون نیاز به وسعت و گسترش بیشتری داشت به دستور مرحوم صوراسرافیل حاکم وقت اصفهان، زمینی به مساحت ۲۴۰۰۰ مترمربع به قیمت هر متر مربع ۱۲ ریال در محلی که هم اکنون هنرستان ابوذر نام دارد، خریداری و نسبت به ساختمان کارگاه‌های متعدد فنی، آموزشی و اداری اقدام شد. (ساختمان فعلی هنرستان هنرهای زیبا مربوط به قسمت آموزشی و اداری همان زمان است، ولی ساختمان کارگاهی آن زمان تخریب و ساختمان کارگاهی فعلی به جای آن ساخته شد که متأسفانه کیفیت آن کارگاه قبل را ندارد) و هنجرویان به محل جدید انتقال و رشته‌های خانم‌کاری، منبت‌کاری، کاشی‌سازی، زری‌بافی به آن افزوده شد و در سال ۱۳۳۵ هنرستان هنرهای زیبا و هنرستان صنعتی تفکیک شد و مسئولیت هنرستان هنرهای زیبا که اولی را آقای عیسی بهادری، از شاگردان ذکاءالملک و مسئولیت هنرستان صنعتی را آقای مهندس طاهبازیان بر عهده گرفتند.

از آغاز تأسیس لغایت ۱۳۳۵ هنجرویان ماهیانه ۱۰۰ ریال کمک هزینه تحصیلی دریافت می‌کردند. کم‌کم علاقه مردم به آموزش فرزندان‌شان به علم و صنعت و هنر زیاد و زیادتر شد و هنجرویان زیادی در هنرستان ثبت نام کردند. به دلیل اینکه تشخیص داده شد فرزندان‌شان غیر از موارد علمی، کارهای هنری و فنی را نیز فرا می‌گیرند که برای زندگی آینده آنها بهتر و در پیشرفت مملکت‌شان مؤثرتر خواهد بود و به این ترتیب کمک هزینه تحصیلی از سال ۱۳۳۷ قطع شد.

هنرستان روزبه روز رونق بیشتری یافت و همه ساله فارغ التحصیلانی همچون استادان سید جواد چایچی، رستم شیرازی، مهدی عمومی، عباس پورصفا، اکبر چیریان، رضا ابوعطا، پروفیسور فلاطوری، پروفیسور علی سبزواری به جامعه ارائه کرد، که هرکدام مصدر خدمات و مناصب لشکری و کشوری و صنعتی مهمی شدند.

سال ۱۳۳۰ که وقایع مهمی در ایران رخ داد، هنرستان دچار دگرگونی‌هایی شد و کارشناسان آلمانی توسط متفقین، از ایران اخراج یا دستگیر و زندانی شدند و از آن تاریخ اداره امور هنرستان‌ها بر عهده مهندسان ایرانی قرار گرفت که اولین آنها آقای مهندس محمد مهدی کلیشادی بود و با تفکیک هنرستان، که ابتدا با مقاومت هنجرویان مواجه و در چندین نوبت تخریب شد و بالاخره تفکیک به شرحی که آورده شد انجام گردید و ساختمان اداری، آموزشی بزرگی در امتداد ساختمان قدیمی (جبهه جنوبی ساختمان فعلی و جبهه شمالی که بعداً به آن الحاق شد) احداث شد. در همان سال ۱۳۳۰ هنرستان صنعتی از وزارت پیشه و هنر مجزا، و به وزارت فرهنگ انتقال یافت و هنرستان زیبا زیر نظر نخست وزیر و بعداً زیر نظر فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار گرفت. هنرستان فنی ابوذر به لحاظ طراحی ساختمان، کلاس‌ها، چرخه رفت و آمد و ایاب و ذهاب، طراحی داخلی فضای آموزشی و فضای سبز طبق استانداردهای آلمان و اتریش بنا شده است به خصوص در کارگاه‌ها که از شبکه ارتباطی شطرنجی، شبکه فاضلاب زمینی (تونل) و استفاده از نور و ارتفاع به خوبی بهره‌برداری شده است. فاصله بین کلاس‌ها و کارگاه‌ها، ارتفاع کارگاه‌ها به لحاظ صدا، مجزا بودن کارگاه و کلاس با استفاده از فضای سبز و درختان بلند، استفاده از پیاده‌روها و چرخه رفت و آمد بین کلاس‌ها و کارگاه، سیستم‌های بهداشتی، دفع فاضلاب، پارکینگ پرسنل، فضای ورزشی همه طبق استانداردهای خاصی طراحی و اجرا شده که این هنرستان را منحصر به فرد نموده است. این دبیرستان در جلسه ۵۲۰ کمیسیون معین مورخ ۸۹/۲/۲۹ به عنوان مدرسه ماندگار به تصویب رسید.

۹. دبیرستان بهشت‌آیین اصفهان

نخستین دبیرستان دخترانه شهر اصفهان که در سال ۱۳۷۹ خورشیدی در زمان حکومت مظفرالدین شاه قاجار توسط مبلغان مذهبی انگلیس در شهر اصفهان تأسیس شد. در ابتدا این مدرسه با نام دوشیزگان در خیابان عباس‌آباد جنب کلیسای حضرت لوقا تأسیس شد. برنامه دروس مدرسه بر اساس مدارس انگلیسی پی‌ریزی شده بود. زبان

اول انگلیسی و تمام دروس علمی (جغرافیا، ریاضی، علوم و تاریخ) به این زبان تدریس می‌شد و آموزش کتاب مقدس انجیل جزو برنامه درسی دانش‌آموزان بود. از بدو تأسیس مدرسه تا سال ۱۳۰۶ مدیران و معلمان مدرسه انگلیسی بودند، اما در این سال خانم جوانی به نام «میس آیدین» مدیر مدرسه شد. ایشان به علت آشنایی با فرهنگ ایرانی و غربی و تسلط به زبان انگلیسی در توسعه مدرسه مؤثر واقع شد و پس از مدت کوتاهی به مدیریت مدرسه دوشیزگان برگزیده شد. وی در سال ۱۳۰۷ ه. ش موفق می‌شود زمین وسیعی (برای احداث مدرسه دوشیزگان شامل باغی به وسعت تقریبی ۲۰ جریب در شمال مدرسه اسقفی کالج انگلیسی (دبیرستان ادب فعلی) فراهم کند. در سال ۱۳۰۹ این دبیرستان به ثبت می‌رسد و ساختمان مدرسه در وسط باغ وسیع ساخته می‌شود عمارتی به مساحت ۲۰۰۰ متر مربع در دو طبقه از سنگ و خشت و تیر چوبی. با اتمام ساختمان در سال ۱۳۱۱ مدرسه به مکان کنونی انتقال می‌یابد. از طبقه اول برای کلاس‌های کودکان دبستان و دبستان و از طبقه دوم برای کلاس‌های دبیرستان استفاده می‌شد. دبیرستان دارای سیکل یک بود و در همین سال کلاس چهارم با ۱۳ نفر دانش‌آموز آغاز به کار کرد و سال بعد کلاس پنجم متوسطه تأسیس شد و سیکل ۲ دبیرستان دخترانه بهشت‌آیین در سال ۱۳۱۲ ه. ش طی مراسمی افتتاح گردید. به علت قرارگرفتن این مدرسه در مکانی تاریخی مربوط به عهد صفویه پس از بررسی و تحقیق، نام بهشت‌آیین برای این مدرسه برگزیده شد. اولین میدان والیبال دختران اصفهان در همین سال بدست دانش‌آموزان مدرسه آماده شد و سال‌های بعد میدان‌های بدمینتون و بسکتبال احداث شد. در سال ۱۳۱۷ ورود آیزاک، خانم پیراسته و خانم نور بخش، در سال ۱۳۱۹ برچیده شدن مدارس خارجی در ایران و خرید مدرسه توسط دولت ایران (رسد پیشاهنگی)، سال ۱۳۲۶ واگذاری نیمی از باغ مدرسه به دانشکده پزشکی، سال ۱۳۲۹ تغییر نظام آموزشی اضافه شدن یک سال دبیرستانی و انتخاب رشته، سال ۱۳۳۰ به نام بهشت‌آیین کلمه «ثریا» اضافه شد به علت اینکه ثریا اسفندیاری دانش‌آموز سابق این مدرسه به همسری شاه انتخاب شد، پس از مدتی نام مدرسه به حالت قبلی خود بازگشت. از فارغ التحصیلان برجسته این دبیرستان می‌توان به خانم اکرم مصوری منش (نماینده مجلس در دوره ششم)، پرویش دوراندیش (دکترای بیوتکنولوژی از آمریکا)، رویا ذوالفقاری و نرگس نوری (پزشک)، آناهیتا مقدس (دکتر داروساز) اشاره کرد. این دبیرستان در جلسه ۵۲۰ کمیسیون معین مورخ و ۹۲/۱۰/۴ به عنوان مدرسه ماندگار به تصویب رسید.

۱۰. دبیرستان شهدای ادب اصفهان

دبیرستان ادب یکی از مدارس قدیمی و معروف فرهنگ اصفهان، سال‌های متمادی عهده‌دار تعلیم و تربیت دانش‌آموزان این شهر بوده است و شخصیت‌های بزرگی را در عرصه علم و ادب و صنعت به جامعه معرفی کرده است.

آقای دکتر بروس در حدود سال ۱۸۷۰ یا ۱۸۷۱ میلادی از طرف انجمن (C.M.S) مامور بود به هندوستان برود. هنگامی که به اصفهان وارد می‌شود مصادف با قحطی سال ۱۲۸۸ قمری بوده است، لذا از رفتن به هندوستان منصرف می‌شود و در جلفا برای نگهداری اطفال فقیر مشرف به مرگ اقامت می‌کند و با تأسیس دارالایتمی که بعداً به مدرسه تبدیل می‌شود اساس این کالج را بنا می‌نهد. پس از دکتر بروس، اسقف استیورت در سال ۱۸۹۴ میلادی مدرسه را از جلفا به شهر در خانه امین‌الشریعه منتقل می‌کند. اسقف استیورت در سال ۱۹۱۱ میلادی ایران را ترک و در همان سال در انگلستان فوت می‌کند. پس از او آقایان «الیسن» و «واکر» به ریاست مدرسه رسیدند. بعد از این دو، «آقای لنتن» عهده‌دار مسئولیت مدرسه می‌شود و در سال ۱۹۱۹ کالج را ترک کرده به مقام اسقفی نایل می‌گردد. در همین زمان کالج از خانه امین‌الشریعه به جنب مسجد شاه انتقال می‌یابد. در سال ۱۹۱۳ میلادی اولین ساختمان کالج شروع می‌شود و مدرسه در سال ۱۳۱۴ قمری به عمارت جدید انتقال می‌یابد و به نام استیورت مموریل کالج نامیده می‌شود. در سال ۱۹۱۵ به مناسبت جنگ، انگلیسی‌ها مجبور به ترک ایران می‌شود و مدرسه نیز تعطیل می‌شود و بعد از رفتن انگلیسی‌ها کالج به وسیله فنشون تزاری اشغال و لطامات زیادی به آن وارد می‌شود و حتی قسمتی طعمه حریق می‌شود. بعد از جنگ مجدداً اسقف تامسن در روز اول ژانویه سال ۱۹۲۱ با قریب ۱۵ نفر محصل کالج راه‌اندازی می‌کند و بعد از او آقای «ته ایلیف» تا سال ۱۳۱۹ که دبیرستان به وزارت فرهنگ منتقل شد، در این مقام باقی می‌ماند.

در سال ۱۹۲۲ قطعه پشت عمارت کالج و همچنین زمین روبروی آن خریداری می‌شود. بناک شبانه‌روزی در سال ۱۹۲۲ شروع و در سال ۱۹۲۳ خاتمه می‌یابد. سپس ضلع جنوب غربی ساخته می‌شود و بعدها زمینی که در مغرب استخر شنا واقع است، با محلی که منزل میس آیدین است، تهیه گردیده است. پس از مدتی ضلع جنوب شرق و عمارت کوچک فرائتخانه و اتاق‌های کتابخانه ساخته شده و هرساله تعدادی دبیر از انگلستان وارد می‌شدند و به تدریس می‌پرداختند. طبق امریه دولت ایران در سال ۱۹۴۰ که تمام مدارس خارجی باید بسته شود، پس از مذاکراتی کالج با تمام اثاثیه‌اش به دولت ایران فروخته می‌شود و از آن به بعد تحت نظر مستقیم وزارت فرهنگ قرار می‌گیرد. در سال ۱۳۱۲ به دستور رضا شاه، استیورت مموریل کالج به دبیرستان ادب تغییر نام یافت. در سال ۱۳۵۲ محل دبیرستان سعدی به شهربانی واگذار گردید و دانش‌آموزان دبیرستان سعدی با ادغام شدند که این ادغام باعث بزرگی و عظمت دبیرستان ادب گردید. این واحد آموزشی از اولین دبیرستان‌های اصفهان بوده و دو عدد پایه ستون سنگی قدیمی در جلو سالن اجتماعات از قدیم به یادگار مانده است. از فارغ التحصیلان برجسته این دبیرستان می‌توان به آقایان: محمدعلی نجفی (وزیر آموزش و پرورش)، مهندس محمدراجایی (مدیرعامل مجتمع فولاد مبارکه)، استاد محمدعلی کشاورز، استاد ارحام صدر، استاد حسن کسایبی، دکتر احمد رضا اخوت (پزشک)، دکتر علی آهون منش (معاون وزیر کشاورزی)، دکتر مسعود پور مقدس (پزشک حضرت امام خمینی (ره)) و استاد منوچهر

قدسی (استاد فرهیخته ادبیات کشور) اشاره کرد. این دبیرستان در جلسه ۵۲۰ کمیسیون معین مورخ ۹۲/۱۰/۴ به عنوان مدرسه ماندگار به تصویب رسید.

۱۱. هنرستان فنی وحدت (صنعتی تبریز)

هنرستان صنعتی تبریز در سال ۱۳۰۹ به دستور وزارت فرهنگ تحت نظر اداره فرهنگ استان سوم تأسیس و شروع به کار نمود، در این وقت هنرستان تبریز تحت سرپرستی آقای غلامعلیخان ملکی اداره میشد و دارای دو بخش درودگری و فلزکاری بوده است. در اواخر سال ۱۳۱۰ طبق تصمیم کلی دولت تمام هنرستانها به وزارت صنعت و معادن انتقال یافت و هنرستان صنعتی تبریز نیز جزو اداره صنعت و معادن استان سوم درآمد و در این موقع آقای محمدحسن خان قلعه بیگی از طرف اداره صنعت و معادن به ریاست هنرستان تبریز منصوب و شروع به کار نمود. در اوایل سال ۱۳۱۱ علاوه بر دو شعبه مذکور شعبه نقاشی نیز در هنرستان تبریز تأسیس و تحت نظر آقای رسام ارزنگی نقاش نامی کشور شروع به کار نمود ولی متأسفانه این شعبه مورد استقبال شایان عموم واقع نگردید و در سال ۱۳۱۵ این رشته تحصیل در هنرستان تبریز برچیده شد و از آن تاریخ تا امروز هنرستان فقط مشتمل بر دو رشته فلزکاری و درودگری میباشد. در سال ۱۳۱۵ که با ایجاد کارخانجات اسلحهسازی و قندسازی و احداث راهآهن سرتاسری کشور احتیاج شدیدتری به تربیت افراد فنی و تحصیل کرده به نظر میرسید از طرف دولت عدهای مهندس از اتباع خارجی استخدام و در هنرستانها شروع به کار نمودند. آقای مهندس کرم تبعه آلمان در اوتل سال ۱۳۱۵ از طرف دولت استخدام و به مدیریت فنی هنرستان تبریز منصوب و تا سال ۱۳۱۸ مشغول انجام وظیفه بوده است. در سال ۱۳۱۸ مشارالیه به هنرستان شیراز منتقل و آقای هانس ولف تبعه آلمان به هنرستان تبریز وارد و مشغول کار گردید که مشارالیه نیز تا شهریورماه ۱۳۳۰ مدیریت فنی هنرستان را عهدهدار بوده و در این تاریخ به علت خروج اتباع آلمانی از ایران تبریز را ترک نمود. در این موقع آقای ایزدیار مدت کمی یعنی از آبانماه الی اسفند سال ۱۳۳۰ سرپرستی امور هنرستان تبریز را عهدهدار بوده و از اول اسفند ۱۳۳۰ آقای مهندس جمشید کوششی به ریاست هنرستان منصوب و تا اردیبهشت ماه سال ۱۳۳۲ مشغول کار بوده است.

از اردیبهشت ماه سال ۱۳۳۲ تا شهریورماه سال ۱۳۳۳ آقای حشمتی سرپرست هنرستان تبریز را عهدهدار بودهداند در این موقع آقای محمود فتحعلی به کفالت هنرستان منصوب و تا تاریخ آذرماه ۱۳۳۳ مشغول کار بودند. در آذرماه سال ۱۳۳۳ از طرف وزارت اقتصاد ملی آقای مهندس جواد فلاحتی به ریاست هنرستان صنعتی تبریز منصوب و مشغول کار گردیدند و تا امروز در این سمت باقی میباشند.

از جمله شخصیت های برجسته که در این هنرستان فعالیت داشتهاند می توان به آقای مهندس حمید مهرفر (طراح دریاچه های راکتور اتمی در آلمان)، مهندس آشوبی (مؤلف بیش از ۷۰ جلد کتاب فنی)، رسام ارزنگی (نقاش نامی کشور)، مهندس کرم و هانس ولف (مدیر فنی هنرستان تبعه آلمان) اشاره کرد. بخش قدیمی ساختمان از نظر معماری و آجرکاری یکی از نقاط و مراکز میراث فرهنگی می باشد. این هنرستان در جلسه ۵۰۸ کمیسیون معین مورخ ۸۸/۱۰/۲ به عنوان مدرسه ماندگار به شناخته شد.

۱۲. هنرستان فنی و نمونه دولتی امام صادق (ع)

قبل از احداث این مرکز آموزشی (به گفته یکی از قدیمی های این مرکز)، انبار گندم وزارت کشور بوده است. کلنگ این مرکز در ۱۳۳۰ زده شد و در ۴ اسفند ۱۳۳۶ با عنوان کانون کار و آموزش محلی جهت جمع آوری متدکیان تهران افتتاح شد، طراحی فضا و ساختمان ها طبق استاندارد DIN آلمان و توسط پیمانکاران اتریشی ساخته شده است. در ابتدا این مرکز آموزشی تحت عنوان دبستان کانون کار و آموزش سازمان خدمات شاهنشاهی با ۲۴۲ دانش آموز پسر و دختر از سال اول تا پنجم ابتدایی دایر شد که تا سال تحصیلی ۳۷-۱۳۳۶ ادامه داشت ولی از سال تحصیلی ۳۱-۱۳۳۰ تحت عنوان دبیرستان حرفه ای کانون کارودانش با ۳۷ دانش آموز در رشته های درودگری و فلز آغاز بکار کرد که، به تدریج به یازده رشته افزایش یافت. این مرکز در سال ۱۳۴۲ به آموزشگاه حرفه ای رضا پهلوی (تهران) تغییر نام یافت. مدیریت این مرکز تحت نظر کشور اتریش اداره می شد و یازده مدیر داخلی (سرپرست بخش) داشته است که تماماً ایرانی بوده اند. فارغ التحصیلان دختر و پسر برتر هر رشته در کشور اتریش بورسیه گردیده و ادامه تحصیل می دادند که غالباً بعد از اتمام تحصیلات به عنوان معلم در این مرکز مشغول به کار می شدند. این مرکز آموزشگاه تربیت معلم (مقطع کاردانی) و انیستیتو تکنولوژی نیز داشته است. در آخرین سال های قبل از انقلاب اسلامی، این آموزشگاهی حدوداً دارای ۶۵۰ هنرجو و ۲۵۰ دانشجو بوده است. در سال ۱۳۵۷ و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، این هنرستان با نام مجتمع آموزشی امام صادق (ع) و هنرستان ضمیمه آغاز به فعالیت نمود. از شهریور سال ۱۳۵۸ این مرکز به نام آموزشگاه فنی امام صادق (ع) و هنرستان ضمیمه، رسماً تغییر نام داد و تا سال ۱۳۶۲ به صورت آموزشگاه اداره می شد. یک مدیر مجتمع و یک مدیر هنرستان، معاونین اجرایی، آموزشی، اداری و مالی، حسابداری، دبیرخانه، انبار مرکزی، انبارهای جنبی کارگاهی، سرپرستان بخش، کادر آموزشی و خدماتی این مرکز را پشتیبانی می کردند. در سال ۱۳۶۵ آموزشگاه امام صادق (ع) به دانشکده انقلاب اسلامی تغییر نام پیدا نمود و به محل جدید (لوپزان) انتقال یافت که بعداً آن آموزشگاه به دانشکده و دانشگاه شهید رجایی تبدیل گشت. البته لازم به ذکر است که با این تغییر مکان، نیمی از امکانات موجود در آن زمان نیز به دانشکده انقلاب اسلامی و محل جدید انتقال یافت. در سال ۱۳۶۸ این مرکز در دو شیفت صبح، فنی و حرفه ای؛ و بعد از ظهر، هنرستان کار و دانش با مجموع ۲۸۰۰ هنرجو و ۲۲۰ نفر پرسنل؛ یک مدیر اصلی و دو مسئول کاردانش و فنی و حرفه ای که از معاونین آموزشی مرکز بودند؛ اداره می شد. بعد از انقلاب یک ساختمان جدید دو طبقه احداث و به مجموعه ساختمان ها اضافه شد، در سال ۸۶ این مرکز به هنرستان نمونه دولتی ارتقا و در سال ۸۷ بعنوان هنرستان ماندگار شناخته شد

هم اکنون این هنرستان در سه پایه اول، دوم و سوم در سه ساختمان مجزا هنرجو می پذیرد. فارغ التحصیلان این مرکز از بدو تاسیس تاکنون به خود بیش از ۲۰ مدیر دیده است همچنین از افتخارات این هنرستان تقدیم بیش از ۶۰ شهید در انقلاب اسلامی و دفاع مقدس است. از فارغ التحصیلان برجسته این هنرستان می توان به آقایان علیرضا محبوب (نماینده مجلس شورای اسلامی)، مهندس مجتبی (ارژنگ مخترع و سرپرست قسمت ماشین کاری سایپا)، حمید سجادی (قهرمان بین المللی دومیدانی)، مصطفی کارخانه (مربی تیم والیبال جوانان و نوجوانان تهران)، رضا مومنی (مدیر کارخانه صنعتی تانکساز)، مهندس توجه (تولید کننده و کارآفرین برتر کشور) و مهندس پورمختار (معاون وزیر نیرو) اشاره کرد. این هنرستان در جلسه ۵۲۰ کمیسیون معین مورخ ۸۹/۲/۲۹ به عنوان مدرسه ماندگار به تصویب رسید.

۱۳. هنرستان شهید بهشتی (هنرستان صنعتی تهران)

در آغاز مدرسه با ۴۰ نفر شاگرد فعالیت خود را آغاز کرد که کوچک ترین آنها ۸ ساله و بزرگترین آنها ۱۸ ساله بود. در قطعه زمینی به مساحت ۸ هزار مترمربع در شمال غربی میدان مشق که از طرف دولت اهداء شد و با بودجه سالانه ۸ هزار تومان که ۵ هزار تومان سهم دولت ایران و ۳ هزار تومان سهم دولت آلمان بود، مدرسه ایران و آلمان تاسیس شد. تهیه نقشه و نظارت در کار ساختمان با مهندس و معمار آلمانی اتوشولتس و اجرای آن به عهده معمار هنرمند ایرانی استاد عبدالله میرزا بوده است. ساختمان از سازه بتونی مستحکم و قوی برخوردار است و اولین مدرسه کلاسیک و اولین هنرستان صنعتی ایران می باشد. تاریخ تاسیس هنرستان، نام مهندس آلمانی و معمار ایرانی بر روی سنگی حک شده و کنار پله های ورودی اطاق مدیر مدرسه نصب شده است. ضمناً گستاو پیترز معلم و با تجربه آلمانی سرپرستی ساخت بنا و مدیریت مدرسه را عهده دار بوده است. در هفدهم اردیبهشت ۱۳۸۶ ششم ماه مه ۱۹۰۷ و یک سال پس از برقراری مشروطیت مدرسه ایران و آلمان تاسیس و شروع به کار نمود. میرزا محمودخان احتشام السلطنه از رجال متدین، سال های پایانی عصر قاجار که طی سال های ۱۲۷۹ تا ۱۲۹۳ هجری خورشیدی با وقفه کوتاهی وزیر مختار ایران در برلن بوده است در تاسیس مدرسه ایران و آلمان اهتمام وافری مبذول داشته است. در آن زمان آقای محسن گرانمایه به تدریس درس فارسی و آقای شیخ محمد عبده بروجردی به تدریس درس عربی اشتغال داشته اند. در هر سال تعداد ۲۵۰ نفر دانش آموز پذیرش و تحت تعلیم قرار می گرفتند و به زودی تعداد فارغ التحصیلان آن از یک هزار نفر گذشت. در سال ۱۲۹۵ هجری خورشیدی مقارن با جنگ جهانی اول در اثر فشارهای دولتی استعماری و اشغالگر روس و انگلیس اعتبار دولتی قطع و مدرسه تعطیل شد. پس از کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ و ایجاد تغییرات بنیادی در همه امور کشور در جلسه مورخ ۱۶ فروردین ۱۳۰۰ اضافه پرداختی به مبلغ یک هزار تومان برای ترمیم و بازسازی مدرسه تصویب شد. مشروط بر آنکه در مدرسه به تعلیمات فنی و حرفه ای پرداخته شود. لذا در مجلس شورای ملی لایحه استخدام سه نفر متخصص آلمانی برای تدریس و مدیریت مدرسه تصویب و ابلاغ شد. در تاریخ ۱۳ بهمن ۱۳۰۳ مدرسه صنعتی تهران با هدف ارائه تعلیمات فنی و حرفه ای و تربیت تکنسین در مقطع متوسطه با حضور جمعی از رجال فرهنگی توسط مشاور الدوله حکمت وزیر معارف وقت افتتاح و در روزنامه نیمه رسمی ایران برای پذیرش هنرجو در رشته های فلزکاری و آهنگری، نجاری و درودگری، رنگری و نساجی آگهی ثبت نام به چاپ رسید. در این سال برای نخستین بار عنوان هنرجو به محصلین مدرسه صنعتی اطلاق شد. همچنین تدریس ادبیات فارسی را سه نفر از مشاهیر و مفاخر ادب ایران شادروان نظام وفا، نیما یوشیج و بزرگ علوی عهده دار بوده اند. ضمناً بزرگ علوی به عنوان مترجم زبان آلمانی در مدرسه و هنرسرای عالی خدمت نموده است. در اردیبهشت ۱۳۰۵ خورشیدی وسایل فنی و آزمایشگاهی و ماشین آلات کارگاهی که همه هدیه دولت آلمان به هنرستان های ایران بود و قانون معافیت از تادیه حقوق گمرکی آن نیز در تاریخ ۱۳۰۳/۱۱/۷ در مجلس شورای ملی تصویب شده بود وارد و نصب شد. اولین گروه از فارغ التحصیلان مدرسه صنعتی در سال ۱۳۰۷ موفق به اخذ مدرک قبولی شدند که اسامی ایشان به قرار زیر است:

۱ (آقای مصطفی وزیری (شاگرد اول)، ۲) آقای خلیل شمسای (آقای اسکندر طهرانی ۴) آقای حسین هاشمی ۵) آقای حسنعلی سپاهی ۶) آقای رضا گنجهای (استاد و رئیس دانشکده فنی دانشگاه تهران). با توجه به علاقه مندی، استعداد و پشتکار هنرجویان فارغ التحصیل مدرسه صنعتی و درایت و دوراندیشی مدیریت مدرسه جناب آقای دکتر ولفانگ اشترونک دوره عالی تحصیلات فنی در سال ۱۳۰۸ هجری خورشیدی در ساختمان مجاور مدرسه تاسیس و از نخستین داوطلبین ثبت نام به عمل آمد. شکوفایی سریع استعدادهای جوانان ایرانی موجب بروز خلاقیت و ابتکارانی شد که برای هنرآموزان آلمانی اعجاب انگیز بود. هنرجوی سال پنجم اسماعیل حسینی که پس از ادامه تحصیل با اخذ مدرک مهندسی به کسوت هنرآموزی نائل شد دارای چند ابتکار و اختراع از جمله دستگاه مخروط تراش بود. از این رو دولتیان ایران و آلمان توافق کردند برای تشویق فارغ التحصیلان برجسته با اعطای بورس تحصیلی ایشان برای ادامه تحصیل به دانشگاه های فنی و صنعتی آلمان اعزام شوند. توانایی و کارآمدی فارغ التحصیلان هنرسرای عالی و هنرستان صنعتی تهران و شیراز در نصب، راه اندازی، پیشرفت و بهره دهی و پروژه های گوناگون دو کشور استعمارگر روس و انگلیس را به واکنش و داشت و به یکباره با اعلام خبر کشف یک شبکه جاسوسی کمونیستی در مدرسه صنعتی و هنرسرای عالی توسط سر پاس مختاری و رئیس شهربانی تهران و دستگیری ۵۳ نفر از اساتید و معلمین مدرسه از سر کلاس های درس و الصاق برچسب الحاد و تکفیر، این مدرسه و موارد مشابه در شیراز و تبریز را تعطیل و به کارگاههای ورشکسته آهنگری و نجاری تبدیل کرد. بالاخره در سال ۱۳۱۹ هجری خورشیدی آتش جنگ جهانی دوم (۱۹۴۵-۱۲۱۹ میلادی) بار دیگر این درخت تناور را به خاک انداخت و ثمردهی آنرا متوقف کرده و کینه و عناد دو استعمارگر اشغالگر روس و انگلیس که تاب تحمل توسعه آموزش های

فنی و حرفه ای در ایران را نداشتند موجب شد تا در شهریور ۱۳۲۰ رسماً از دولت ایران تقاضای دستگیری و اخراج کارشناسان آلمانی را بنمایند. بین سال های ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۸ ناپسامانی ها و بی برنامه‌گی های ناشی از تغییر ۲۰ کابینه و واگذاری مسئولیت وزارت پیشه و هنر که به جای وزارت صنعت و معادن عهده دار اداره هنرستان های کشور شده بود به ۱۸ وزیر طی ۸ سال، از مدارس فنی و حرفه ای ویرانه‌هایی ساخته بود که در آن به آموزش کفاشی، پینه دوزی، رفوگری و جوراب بافی پرداخته می شد. آرامش نسبی سال‌های ۱۳۳۲ و بعد از آن فرصت مناسبی دست داد تا شادروان مهندس حبیب نفیسی که خود از تحصیل کردگان مدرسه صنعتی و هنرسرای عالی بود به تجدید حیات سازمان های متولی و تعلیمات فنی و حرفه‌ای بپردازد و ضمن احیاء نوسازی و تأسیس ده ها هنرستان در سطح کشور موفق به بنیان‌گذاری دانشگاه پلی‌تکنیک، دانشسرای عالی، هنرسرای عالی (انستیتو تکنولوژی، دانشگاه علم و صنعت فعلی) و دانشگاه صنعتی امیرکبیر و بسیاری دیگر از این قبیل شود. در این زمان مهندس نفیسی معاونت فنی وزارت فرهنگ را عهده دار بوده اند. در سال ۱۳۳۵ به استناد قرارداد همکاری های فرهنگی ایران و آلمان به منظور توسعه و تجهیز هنرستان‌های صنعتی تهران و تبریز تعدادی کارشناس آلمانی وارد تهران شدند. تعداد بسیاری کتاب و جزوه و جداول فنی به زبان های فارسی و آلمانی چاپ و به هنرستان اهداء شد. همچنین کارگاه‌ها ترمیم و ماشین آلات جدید و ابزار مرغوب و نو مجهز شدند و برای تشویق هنرجویان مستعد و فارغ التحصیل رتبه اول هر رشته بورس تحصیلی و تکمیلی در نظر گرفته شد. در سال ۱۳۳۷ به منظور بزرگداشت دکتر ولفانگ اشترونک بنیانگذار مدرسه صنعتی تهران طی مراسمی محل سکونت وی در هنرستان با نصب یک لوح برنجی به نام خانه اشترونک نامگذاری شد. به موجب قرارداد سال ۱۳۳۸ دولت آلمان متعهد گردید تا به مرور هنرآموزان ایرانی جانشین پرسنل آلمانی شوند. با اوج گیری انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ هنرجویان و هنرآموزان فهیم هنرستان پیشاپیش مردم انقلابی حضور فعال داشتند. با ورود حضرت امام خمینی به کشور جمع کثیری از هنرآموزان و کارکنان هنرستان به صورت یک کاروان منسجم به حضور امام شرفیاب شده و با ایشان بیعت نمودند. با آغاز جنگ تحمیلی در ۲۱ شهریور ۵۹ تعداد بسیاری از هنرآموزان و هنرجویان هنرستان برای دفاع از کیان وطن و انقلاب عظیم اسلامی به سوی جبهه های جنگ شتافتند و البته اولین هنرجوی شهید و سیدالشهدای هنرستان، مبارز انقلابی سید مجتبی میرلوحی (نواب صفوی) است که در مبارزات سال ۱۳۴۲ دستگیر و به درجه رفیع شهادت نائل آمد. مقارن با شهادت ۷۲ تن شهدای مظلوم حادثه ۷ تیر نام هنرستان صنعتی تهران تغییر یافت و به نام سیدالشهدای این جمع شهید مظلوم دکتر بهشتی مزین شد. به منظور گرامیداشت یاد و خاطره چهل تن شهید هنرستان و در رأس همه شهید نواب صفوی بنای یادبود موجود در حیاط هنرستان مورد تغییر کاربری قرار گرفته و به نام مبارک شهدا مزین و در مراسمی با حضور مسئولین محترم نظام توسط حضرت آیت الله امامی کاشانی مورد پرده برداری قرار گرفت. این هنرستان در جلسه ۵۲۰ کمیسیون معین مورخ ۸۹/۲/۲۹ به عنوان مدرسه ماندگار به تصویب رسید. احمد عابدینی - معاون دبیرکل شورای عالی آموزش و پرورش